

Муниципальное бюджетное образовательное учреждение
средняя общеобразовательная школа с. Торгалыгский муниципального района
«Улуг-Хемский кожуун Республики Тыва»
668232, Республика Тыва, с. Торгалыг, улица Советская, дом 51

«Рассмотрено»
на педагогическом
совете протокол № 01
от 30.08.2023 г.

«Согласовано»
с заместителем директора
по учебно-воспитательной работе
Домбаа О. С.-Д.
«31» августа 2023 г.

«Утверждено»
приказом директора школы
от «04» сентября 2023г.
Санчы Э.Т.

Рабочая программа
по родной (тувинской) литературе для учащихся 9 класса
Уровень общего образования : основное общее образование, 5-9 классы
Срок реализации: 2023-2024 учебный год
Количество часов – 68 часов, 2 часа в неделю
Учебник «Тыва чогаал» для 9 класса общеобразовательных учреждений
Авторы: М.А.Күжүгет, Л.Х. Ооржак (К-2018)

Составитель: учитель родного языка и литературы Доржу А.А.

с. Торгалыг-2023 г.

Пояснительная записка

Данная программа составлена на основе примерной основной образовательной программы основного общего образования, составленной в соответствии с приказом Министерства просвещения Российской Федерации от 31 мая 2021 г. № 286 “Об утверждении федерального государственного образовательного стандарта начального общего образования”; в соответствии с требованиями, предусмотренными Гигиеническими нормативами и Санитарно-эпидемиологическими требованиями, установленных СанПиН 3.1./2.4.3598-20 и СанПин 1.2.3685-21. Программа соответствует основной образовательной программе НОО и учебному плану МБОУСОШ с. Торгалыг на 2023-2024 учебный год.

ТАЙЫЛБЫР СӨС

Төрээн чогаал эртемниң өөрөдилге-методиктиг комплекзинге хамааржыр ажылчын программа «Кол ниити өөрөдилгениң 5–9 класстарыңа «Төрээн (тыва) чогаал» эртемниң чижек өөрөдилге программасынга» (улаштыр – Программа) даянып, 5-7 класстарның «Төрээн чогаал», 8-9 класстарның «Тыва чогаал» өөрөдилге номнарыңа дүүштүр кылдырган.

Өөрөдилгениң Федералдыг күрүне стандартызының (улаштыр – ӨФКС) «Родной язык и родная литература» деп өөрөдилге кезээнде кириген «Төрээн чогаал» эртемниң шиңгээткениниң түңнелдерин кичээнгейге алган. Программада Россия Федерациязының хамаатызының мөзү-шынар сайзыралыңа болгаш кижизидилгезинге хамаарышкан Концепциясында айыттыңан чүүлдерни болгаш Тыва Республиканың регионалдыг, этнокультурлуг онзагайларын, ол ышкаш Россия чоннарының хамааты ниитилелинге хамаарышкан эп-сеткил каттыштырылгасы, культуралар аразында чөптүг харылзаа тургузар сорулгаларының бүгү байдалдарын барымдаага ап, өөренип көргөн.

Чижек Программаның кол таваа кылдыр дараазында хоойлу, доктаал, саавырлар алдыңан:

- Конституция Российской Федерации (с изменениями на 01.07.2020 г.) ст. 26;
- Федеральный закон от 29 декабря 2012 г. № 273-ФЗ «Об образовании в Российской Федерации»;
- Федеральный закон от 03.08.2018 г. № 317-ФЗ «О внесении изменений в статьи 11 и 14 Федерального закона «Об образовании в Российской Федерации»;
- Приказ Министерства образования и науки РФ от 17 декабря 2010 г. № 1897 «Об утверждении федерального государственного образовательного стандарта основного общего образования» (в редакции приказа Минобрнауки России от 31 декабря 2015 г. № 1577);
- Конституция Республики Тыва (с изменениями на 12.04.2019 г.) ст. 5, 24;
- Закон ВХ-1 «О языках в Республике Тыва» от 31.12.2003 г. № 462 (с изменениями на 12.04.2019 г.);
- Закон Республики Тыва от 21.06.2014 г. № 2562 ВХ-1 «Об образовании в Республике Тыва» (с изменениями на 02.06.2019 г.).

ТӨРЭЭН (ТЫВА) ЛИТЕРАТУРА ЭРТЕМИНИҢ НИИТИ

ХАРАКТЕРИСТИКАЗЫ

Төрээн (тыва чогаал) эртеми – Тыва Республиканың школаларының өөрөдилге планында кирип турар кол эртемнерниң бирээзи. Уругларның делегей көрүүшкүнүн делгемчидеринге, хамааты туружун тодарадырыңа, угаан-бодалын, иштики сагыш-сеткилин хевирлээринге ук эртемниң салдары улуг.

Россия Федерациясында өөрөдилге адырында «2100 чылдың школазы» төлевилелдин чугула угланыышкыннарының бирээзи уругларны амыдыралга белеткеп каары бооп турар. Школага шиңгээткен билиин амыдыралга чөптүг ажыглап, ниитилелге бодун таарымчалыг алдынып база шын ужур-уткалыг чурттап билер кижини

белеткээринге эртем бүрүзү аразында харылзаалыг, өөрөдилге болгаш кижизидилге уjur-уткалыг.

Чогаал эртеми – амыдыралдың көрүнчүү, ындыг болганда, төрөөн (тыва) чогаал эртемин өөрөдириниң сорулгалары, оларны боттандыраарының ажилдары тыва чогаал эртемин амыдырал-биле холбаалыг, Россия чоннарының болгаш даштыкы чогаалчыларның чогаалдары-биле деңнелгелиг ханы сайгарып билир, бүгү талалыг сайзыраңгай, бедик культуралыг, чараш мөзү-бүдүштүг, чогаадыкчы арга-шинектиг кижини хевирлээринче угланган.

Тыва чогаал кичээлдериниң өзөөн национал литератураның алдын фондузунда кирген чогаалдар тургузуп турар.

Чечен чогаал кижиниң сагыш-сеткилиниң хөй янзы талаларын эскерип шинчилээринге, амыдыралды үнелээринге, долгандыр турар бойдуска хумагалыг, мөзү-бүдүжү чараш болурунга өөрөдир аргалыг база уран чүүлдүн өске-даа хевирлери дег, уругларның эстетиктиг көрүжү делгем болурун быжыглаар өөрөдиглиг болгаш кижизидикчи салдарлыг. Уругларның делегей көрүүшкүнүн делгемчидип, эстетиктиг негелделерин хандырып, хамааты туружун хевирлевишаан, бодунга болгаш ниитилел долгандыр хүрээлелге чөптүг хамаарылгалыг, ханы угаап боданып амыдыраарын чогаал кижизидер.

Чечен чогаал-биле харылзаа уругларның угаап-боданыр арга-шинөөн сайзырадыр. Чогаалчының делегейи, ооң чогаал бижиир аян-хөөнү-биле чоок таныштырар арганы уругларга бербишаан, чогаал чоннуң амыдыралындан, улустуң аас чогаалындан, орус болгаш делегейниң классиктиг литературазындан үндезинин ап турарын башкы билиндирер. Бодун долгандыр турар чүүл бүрүзүн үнелеп чурттаарын сүмелөөн кандыг-даа чогаал уругнуң билиин делгемчидер, делегей-биле харылзааны тудуп өөрөдиринге чаңчыктырар. Ук харылзаалар уругларны орус болгаш делегей литературазының шылгараңгай чогаалдары-биле чоок таныштырарынга, тыва чогаалды кожа-хелбээ чоннарның чогаалдары-биле деңнеп, чоок болгаш ылгалдыг талаларын тодарадып өөрөдиринге чаңчыктырар.

Амыдыралды чүгле сеткил-хөлзээшкинниг хүлээп эвес, а янзы-бүрү талаларындан медреселдиди-биле сайгарып чаңчыгарын уругларга өөрөдир – төрөөн чогаал эртеминиң сорулгазы, ынчангаш чогаалды төөгү, бойдус, философия, психология, педагогика, уран чурулга болгаш өске-даа эртемнер-биле холбаштырып, сайгарып шингээттирери дыка чугула. Ынчангаш чогаал эртемин «кижи дугайында эртем», «амыдыралдың ному», «уран-чечен шинчилел» деп адап турары анаа эвес.

Өөредилгениң «Филология» кезээнде «төрээн (тыва) чогаал» болгаш «төрээн (тыва) дыл» эртемнери аразында сырый холбаалыг, ук эртемни өөрөнгениниң түңнелинден төрээн дылынга ынаа, хумагалы, тыва чогаалды, Тываның төөгүзүн, алдарлыг кижилерин билир арга-шинээ тодараттынар. Тыва чуртунуң ёзулуг хамаатыларын хевирлээр өөредилге болгаш кижизидилге айтырыглары ийи эртемни Тываның төөгүзү, географтыг девискээри дугайында болгаш өске-даа эртемнерни сырый холбаштырып өөрөткенинден боттаныр. Уругларның аас болгаш бижимел чугаазын байыдары, кандыг-даа байдалдарга дүүштүр чугаа культуразын сагып билири, харылзажылганың шын, чогуучалыг талаларын ажыглап шыдаар арга, мергежилдерни шингээттирери чогаал болгаш дыл кичээлдериниң чергелешкек үндезин сорулгалары болуп турар. Ындыг болганындан чогаал дылының уран-чечен аргаларын ханы сайгартып өөредир ажылдар сөс бүрүзүнүң онзагайын эскерер, лексиктиг уткаларынга дүүштүр аас болгаш бижимел чугаага төрээн дылының чаражын илередип билиринге, чөптүг ажыглаарынга, лингвистиктиг ханы сайгарылгалыг ажылдарны кылып өөрениринге, боданырынга уругларны чаңчыктырар, кижизидер.

5-ки класстан эгеллеп уруглар мурнунда класска өөрөнгөн билиглерин улам быжыглап, улаштыр кол ниити өөредилгениң негелделеринге дүүшкен литература теориялыг терминнер-биле таныжар, чечен чогаалдың дылының чурумалдыг аргаларының чогаалга салдарлыын илередип, найырал, төөгү, бойдус камгалалы болгаш өске-даа темаларга бижиттинген чогаалдар-биле таныжылгазын уламчылап, сайгарып өөренир.

ТӨРЭЭН (ТЫВА) ЛИТЕРАТУРА ЭРТЕМИН ӨӨРЕДИРИНИҢ СОРУЛГАЛАРЫ

Сорулга: төрээн (тыва) чогаал эртеминге даянып, сагыш-сеткил, делегей көрүүшкүнү делгем, чаагай үзел-бодалдыг, чогаадыкчы арга- шинектиг, кижилер аразында харылзажылганың бүгү талалыг кылдыныгларын билир, бедик хамааты туруштуг кижини өөредип, кижизидип, сайзырадырынга *таарымчалыг байдалдарны тургузары.*

Сорулгаларын күүседириниң аргалары:

– амыдыралды бүгү талалыг онзагай көргүзөр уран чүүлдүң бир хевирин болур чечен чогаалды чүгле сагыш-сеткил хайнышкыны-биле хүлээп номчуурун эвес, а номчаанын ханы сайгарып, бодунуң бодалын (туружун) бадыткалдыг тайылбырлап база өскелерниң туружун (бодалын) дыңнап, өөренип, деңнеп өөрениринге чаңчыктырары;

– чогаал, сөзүглел төрээн чонунуң ыдыктыг үнелериниң, чаңчылчаан

амыдыралының үндезинин илереткен чепсек дээрзин билиндирери;

– төрээн (тыва) болгаш Россия чоннарының биче буурай база делегей чоннарының чогаалдарын сайгарып өөрениринге төрээн дылдың үнезин, ооң эгээртинмес байлаан медреселдii-биле ажыглап өөренирин билиндирер ажылдар;

– чечен чогаал авторнуң онзагай, бот-тускайлаң, уран-чечен делегейи, уран чүүлдүң бир хевири дээрзин таныштырар ажылдар;

– чогаал эстетиктиг болгаш мөзү-шынар илередир чепсек дээрзин тодарадыр ажылдар;

– тема болгаш идеяны тодарадырынга сөзүглелдин уjur-утказын, дылының уран чурумалдыг аргаларының, тургузуунуң онзагайын, бижиттинген аянын тодарадыр ажылдар;

– тыва чогаалды өске чогаалдар-биле, уран чүүлдүң өске хевирлери- биле деңнеп сайгарар ажылдар;

– уругларның чогаадыкчы арга-шинээн сайзырадыр ажылдар;

– класска азы бот-тускайлаң номчаан чогаалдарынга хамаа-рыштыр шүгүмчүлелдиг чүүлдерни, үнелелдерни бодунуң деңнели-биле угаап-бодап, шын чугаалап, бижип өөрениринге чаңчыктырар ажылдар;

– чогаалда чуруттунган амыдыралды бүгү талазындан өөренип көрүп, чогаал маадырларынга, хөделиишкиннеринге хамаарыштыр бодунуң хамаарылгазын, туружун илередип өөренирин хевирлээр ажылдар;

– аас болгаш бижимел ажылдарга бодалын чогаал сөзүглели-билебадыткап, тода илередип өөредиринге угланган ажылдар;

– бижимел чугааның хевирлерин (тоожуушкун – бердинген чижекке дүүштүр сөзүглелди тургузары; угаап-сайгарары – айты-рыгларга бижимел харыы бээри; тодарадып бижири – маадырның ха-рактеристиказын тургузары) күүседип өөрениринче угланган ажылдар;

– бодунуң көрүжү-биле сөзүглел чогаадып шыдаар база чуруктарга даянып, чогаадыкчы арга, мергежилди сайзырадыр ажылдар;

– өске чоннарның ёзу-чаңчылдарын сонуургаар, кижилер-биле эптиг- чөптүг харылзажылганы кижизидеринче угланган ажылдар;

– кандыг-даа чогаалдарны номчуп, амыдыралчы билиглерни шингээдип ап, хостуг үезин шын ажыглап өөредир ажылдар;

– чечен чогаал – чогаалчының (авторнуң) делегейи, ооң амыдыралды

номчукчуга таныштырарының хуу көрүжү дээрзин уругларга таныштырары, угаан-медерелинге быжыглаар ажылдар;

– номчаан чүүлүн сайгарылгалыг хүлээп ап көрүп, бодунуу-биле тайылбырлап билиринге чаңчыктырар ажылдар;

– чечен чогаалды медерелдиг, утказын ханы билип номчууру ажыктыг, өөредилгиг, кижизидилгелиг дээрзин билиндирип, бот-тускайлаң ном номчуурунга хереглелин хандырып, чаа чогаалдарны сонуургап номчуурунга кижизидер ажылдар;

– тыва дылынга, ёзу-чаңчылдарынга хумагалыг болурун кижизидер ажылдар;

– чогаалдарга болгаш уран чүүлдүң өске хевирлеринге даянып, кижизиг аажы-чаңга, хамааты бот-медерели бедик, төрөөн чуртунга шынчы чорукка кижизидер ажылдар;

– өөреникчилерниң аас болгаш бижимел чугаазын сайзырадыр ажыл-чорудулга.

ТӨРӨӨН (ТЫВА) ЛИТЕРАТУРА ЭРТЕМИНИҢ ӨӨРЕДИЛГЕПЛАНЫНДА ТУРУЖУ

Россия Федерациязының өөредилге черлеринге чогаал эртемин албан өөредир сүме ёзугаар өөредилгениң Федералдыг базистиг планында кол ниити болгаш ортумак (долу) өөредилгеге төрөөн (тыва) чогаал эртемин шиңгээдир 4 дугаар вариантыны боттандырарынче угландырган турган¹. Ук вариант ёзугаар төрөөн (тыва) чогаалды өөредириниң хуваалдазын 5–9 класстарга тус-тузунда 102 шакка үлелгелиг берген.

Россия Федерациязының өөредилге яамызының *доктаалдары болгаш дужаалдары* база Россия Федерациязының өөредилге черлеринге чижек өөредилге планнарынга, Тыва Республиканың өөредилге болгаш эртем яамызының кол ниити болгаш ортумак (долу) өөредилгеге төрөөн (тыва) чогаал эртемин шиңгээдиринге шактар үлелгезинге чаңгыс эвес өскерилгелер тургулай бээрин болгаш ажылчын программаның тургузукчуларынга ортумак байдалды тургузарын чугулага ап, бердинген Програмада төрөөн (тыва) чогаал эртемин өөрениринге 68 шакты чижеглейкылган.

9-КУ КЛАССТЫ ДООЗУП ТУРА, ӨӨРЕНИКЧИНИҢ ШИҢГЭЭДИР КОЛ БИЛИГЛЕРИ БОЛГАШ МЕРГЕЖИЛДЕРИ

Өөреникчилер шиңгээдип алыр:

– тыва литератураның тывылганы болгаш сайзырап келген оруун, баштайгы

тыва чогаалдарны билир;

– төрөөн чериниң төөгүзүн өөрениринге тыва литература национал болгаш делегей чергелиг культураның одаа, мөзү-шынар болгаш чаагай чаңчылдарны салгалдарга дамчыдар талазы-биле таарымчалыг арга дээрзин билир;

– чогаал теориязынга хамаарышкан өөрөнгөн терминнерин болгаш билиишкиннерин сайгарылга кылырынга чөптүг ажыглап билир;

– сөзүглелдерниң янзыларын тус-тус онзагайларынга дүүштүр билдилиг хүлээп билир, утка-хөөнүнүң ужур-утказын сайгарарынга киржип, маадырларның мөзү-шынарынга шын хамаарылганы, үнелелди кылып билир;

– сонuurгап турар чогаалын бот-тускайлаң шилип билир, Интернет четкизи, справочниктерни немелде медээ тып өөрениринге, кыска аннотация бижииринге чөптүг ажыглап билир;

– сөзүглелдерниң аңгы-аңгы хевирлерин сайгарарынга билдингир аргаларын ажыглап билир: чылдагаан-түннел харылзааларны тодарадып билир, чогаалдың кол бодалын илередип билир, сөзүглелди кезектерге чарып билир, ат берип, план тургузуп, дылдың чурумалдыг аргаларын тодарадып билир;

– эртем-төөгүлүг, өөредилге болгаш чечен чогаалдар сөзүглелдериниң онзагайларын тодарадып, сайгарып билир, номчаан чогаалынга үнелел бижип билир;

– бодунуң чогаадыкчы сонuurгалын сайзырадырынга сонuurгалдыг, боду чечен чогаалдар чогаадырын шенеп турар, чуруктарга даянып бодунуң көрүжү-биле сөзүглел тургузуп билир;

– библиотека фондузу, словарьлар, удуртулга литературалар болгаш Интернет-курлавырлар-биле ажылдап билир;

– Орхон-Енисей бижиктериниң дугайында база бурунгу бижимел тураскаалдарның жанрын сайгарып өөренириниң эге билиглерин билир;

– география, төөгү эртемнери-биле чогаалды холбап, сайгарып билир;

– руниктиг бижимелдерни очулдуруп эгелээн төөгүзү-биле таныш, деннелгелиг сайгарылганы боттарының деннели-биле сайгарып билир (VIII–XII вектерге хамааржыр эрте-бурунгу түрк чогаалдар);

– дашта бижиктерниң («Күлтегин») тема болгаш идеязын тодарадып билир;

– чогаалдарда чечен девискээр болгаш чечен үени илередип билир;

– лириктиг чогаалдарда риториктиг айтырыгларның чечен чогаалга хамаарыштыр салдарлыын тодарадып билир;

– чогаалдарда чагыг мотивин тодарадып билир;

– чечен чогаалдың улустуң аас чогаалы, төөгүлүг болуушкуннар, портрет, пейзаж ажыглалдарының тема болгаш идея тодарадырынга үн алчып, каттыжып чоруурун тодарадып билир;

– шүлүглел лира-эпиктиг чогаал жанры дээрзин билир;

- тыва литературада «онегин строфазы» деп билиишкин барын бадыткалдыг тодарадып билир;
- тоожукчунуң овурун тодаргай бижип билир;
- чогаалдарда амы-хуунуң болгаш хөй-ниитиниң көдүргөн айтырыгларны сайгарып билир (ниитилелде мөзү-шынар, өг-бүле айтырыглары дээш о.ө.);
- ниитилел чергелиг мөзү-шынар, чурум айтырыынга хамаарышкан чидиг айтырыгларны сайгарып шиитпирлээр;
- буддизм философиязын шиңгээдир, эртем-билигже чүткүлдүг тыва лама башкылар болгаш хуурактарны амыр эвес, төөгүлүг оруктарын билир;
- «ыдык», «ат-алдар» болгаш «чоннуң салым-чолу» деп билиишкиннерниң уткаларын ажыдып шыдаар.

Доозукчу шиңгээдип ап шыдаптар аргалыг:

- *ТАР үезиниң төөгү-литературлуг ажыл-чорудулгазынга хамаарышкан кол угланышыкыннарын барымдааларга даянып, тайылбырлап билир;*
- *тыва литератураның укталган дөстери болгаш сайзырап келген оруктарын тодарадып билир;*
- *литератураның сорулгаларын билир, тыва литератураның үндезилекчилериниң чечен чогаалдың сайзыраарынга салдарлыын билир;*
- *литературлуг терминнер: литературлуг маадыр, омур-хевир, тема, идея болгаш чечен чогаалда көдүртүнгөн чидиг айтырыгларны тыва литератураның сайзырап келген оруктарына барымдаалап илередип билир;*
- *орхон-енисей бижиктери төөгү, дыл база чогаал сайзыралының оруктарын шыгжаан делегей чергелиг үнелиг чүүл дээрзин медегереп билип турар;*
- *Орхон-Енисей бижиктеринде тоожуушкун кезектерин тодарадып билир;*
- *эрте-бурунгу бижиктерде чечен үе, чечен девискээр онзагайларын илередип шыдаар;*
- *баллада жанрының композициязының онзагайын тодарадып билир;*
- *чогаалда чидиг айтырыгны, теманы тодарадып, дарлакчы аңгының овурун илередирде, дылдың чурумалдыг аргаларын ажыглаанының дээштиин тайылбырлап билир;*
- *маадырларның сагыш-сеткил илерээшкининге, психологтуг байдалынга даянып, чогаалдарның дылының онзагайын, авторнуң туружун тодарадып билир;*
- *тоожукчунуң аажы-чаңын, ооң чогаалдың идеязын илередиринге салдарлыын тодарадып билир;*
- *сайгарып турар айтырыгларга хамаарыштыр бодалдарын, туружун бадыткалдыг чижектерлиг аас болгаш бижимел тодаргайилердип шыдаар;*
- *очерк жанрының янзы-бүрү хевирлерин ылгап билир;*
- *литературлуг терминнер болгаш билиишкиннерни (лира-эпиктиг чогаал, баллада, шүлүглел, шүлүктээн роман) чогумчалыг, билдилигажыглап билир;*
- *шииде чидиг чөрүлдээни өөренип билир;*
- *В.Ш. Көк-оолдуң чогаалында чуртталганың үнези, ынакшыл, мөзү-*

шынар темазынга хамаарышкан айтырыгларны сайгарар чугаага киржип билир;

– *Кызыл Армияга дуза көргүзөр хамааты туруш бедик шимчээшикинге киржип турар тыва чоннуң ништи овурун тургузуп билир;*

– *совет болгаш тыва чогаалчыларның бижиттинген чогаалдарында найырал темазын илереткениниң онзагайын тодарадып билир;*

– *тодаргай үениң идеологтуг угланышыкынын чечен чогаалда чураанының онзагайын илередип билир;*

– *тыва литературада философчу утка-хөөннүг чогаалдарны илередип билир, «өг» болгаш «октаргай» деп билишикиннерниң аразында сырый харылзаалыын, ханы утказын тайылбырлап билир;*

– *монолог чугаага даянып, маадырның иштики сагыш-сеткил делегейин тодарадып билир;*

– *тодаргай үениң социал-төөгүлүг байдалын илередип, чоннуң чүдүлгө болгаш оон-даа өске чидиг айтырыгларын сайгарып билир;*

– *шүлүк жанрының чаа хевири – үштээн тывызыктырның улустуң аас чогаалы-биле холбаалыын тодарадыр;*

– *Э. Б. Мижиттиң «Сүбедей» деп шүлүглелинде чечен үени тодаргайлап билир;*

– *шүлүглелде композиция тургузугнуң онзагайын билир, авторнуң философчу угаап-бодаашкынын илередип билир;*

– *чечен чогаалды дыңнаарының янзы-бүрү хевирлерин күүседип билир (сөзүглелдиң ужур-утказын билип, ооң кол бодалды илереткениниң онзагайын ылгап билир);*

– *өөредилге ному, словарьлар, библиотека болгаш Интернет-курлавырлар-биле ажылдап билир.*

Календарь-тематиктиг планнаашкын

Чылда шупту – 68 шак

Неделяда – 2 шак

Өөредилге ному: Ю.Ш. Кюнзегеш, М.А. Күжүгет «Тыва чогаал» 9 класс –Кызыл-2001 ч.

№	Кичээлдин темазы	Шагы	План ёзугаар эрттиргени	Херек кырында эрттиргени
1	Кирилде. Тыва литературанын укталган достери, тывылганы	1		
2	Тыва литературанын баштайгы базымнары, уе-чадалары	1		
3	Тываның сураглыг тоолчулары.	1		
	I –ги кезээ Мөңгө даштың сарыны...	7		
4	Бурунгу бижимел тураскаалдар «Күлтегинге тураскааткан биче бижик»	1		
5	«Өөк-Туран көжээзинде бижик»	1		
6	Ю.Кюнзегеш «Означённое суурдан тывылган тураскаал»	1		
7	Ю.Кюнзегеш «Көк-Эл»	1		
8	Ю.Кюнзегеш «Багырның хылыжы»	1		
9	А. Даржай «Бурунгунун изи-биле»	1		
10	И. Иргит «Көжээ дажы»	1		
	II-ги кезээ Таңды, Саян – ийи сынның аразынга...	23		
11	С. Тока «Каргыга чорааным»	1		
12	«Каргыга чорааным» деп очеркте пейзаж болгаш портрет чурумалдарын ажыглааны	1		
13	Очерк дугайында билиг	1		
14	М. Идам-Сүрүн «Союспаң»	1		
15	С. Сарыг-оол «Саны-Мөге» Шүлүглелдин тема, идеязы	1		
16	Шүлүглелдин дылының уран-чечени.	1		
17	«Саны-Мөге» деп чогаалдың кижизидикчи ужур-утказы	1		
18	ЧС Чогаадыг «Чолдуң бедик чадазы»	1		
19	Шүлүк чогаалының лиро-эпиктиг хевириниң дугайында	1		
20	С. Пюрбю «Чечек»	1		
21	Шүлүглелде кол маадырларның овор-хевирлери	1		
22	Шүлүглелдин дылының уран-чечени	1		
23	С. Пюрбю «Кара-Суг»	1		
24	С. Пюрбю «Хайыракан»	1		
25	З. Намзырай «Аяк хээлиг Тыва чуртум»	1		
26	Н. Куулар «Аңнаашкын соонда болчаг»	1		
27	Чечен чугаада овор-хевирлер, дылының уран-чечени	1		
28	В. Көк-оолдуң чогаадыкчы ажыл-	1		

	чорудулгазы			
29	«Хайыраан бот» темазы болгаш идеязы	1		
30	Шииде кол-кол овор-хевирлер, сюжеди болгаш композициязы	1		
31	ЧС Чогаадыг «Караның овор-хевири: ооң амыдыралга ынаа, дорт тура-соруктуу, ишти-хөңнүнүң байы»	1		
32	Трагедия-шии чогаалының бир хевири	1		
33	КДН Шекспир В. «Ромео и Джульетта»	1		
	III-кү кезээ Дайын дээрге дарызыг чыт...	9		
34	С. Пюрбю «Гулчуушкунче»	1		
35	С. Пюрбю «Кызыл кош»	1		
36	С. Сарыг-оол «Белек»-тыва литературада баштайгы тоожу	1		
37	Тоожуда кол-кол овор-хевирлер	1		
38	Тоожунуң дылының уран-чечени, тожу диалектизин чедимчелиг ажыглааны	1		
39	ЧС Чогаадыг «Адыгжы эр-хей!»	1		
40	О. Саган-оол «Арат чоннуң мурнундан»	1		
41	Тоожукчу маадырның овор-хевириниң чогаалда туружу болгаш ужур-дузазы	1		
42	КДН Щипачев С.П.. «Тыва өңнүктеримге»	1		
	IV-кү кезээ Тос-ла чүзүн малымайны...	9		
43	В. Эренчин «Дөнен-Шилгим»	1		
44	В. Эренчин «Кадарчы уруг»	1		
45	Е.Танова «Кара-Бай»	1		
46	Е. Танова «Кара-Бай». Чогаалдың тематиказы, идеязы	1		
47	Чогаалда өг-бүле , амы-хуунуң болгаш ниитилел айтырыгларын уран-чечен чурааны	1		
48	Романның дылының уран-чечени	1		
49	В. Серен-оол «Өгже чалалга»	1		
50	КДН А. Даржай «Өгге йөрээл»	1		
51	КДН А.Адаров «Көшкүн чон бис»	1		
	V-ки кезээ Часпас дизе, хая көрүн...	17		
52	А.Даржай «Оңгар»	1		
53	Оңгарның овор-хевирин дамчыштыр кол маадырның психологтуг байдалын чедимчелиг чурааны	1		
54	А. Даржай «Он рубль»	1		
55	Ф. Сеглеңмей - чогаадыкчы ажылы	1		
56	Ф. Сеглеңмей «Тын дээш демисел»	1		
57	Ук тоожуда төре херээнге , шажынга, эртем-билигге хамаарыштыр көдүрген айтырыгларның чугулазы	1		
58	М. Өлчей-оол «Үш чүве кара», «Үш чүве дошкун», «Үш чүве дудуу»	1		
59-60	Э. Мижит «Сүбедей»	2		
61-	Философчу уткалыгы, дылынын уран-чечени,	2		

62	кижизидикчи ужур-дузалыы			
63	А. Даржай «Тыва дылым»	1		
64	ЧС Чогаадыг «Тыва дылымга хүндүткел»	1		
65- 66	Ниити катаптаашкын	2		
67- 68	Туннел кичээл	2		